

อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัย ของชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอกเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

Soft Power Community Identity for Enhancing of Aging Incomes of
Ban Nong Khaw Community Kasetsoomboon District Chaiyaphum Province

¹ศิริพร พึ่งเพชร ²วิไลวรรณ ศิริประภาภูวดล และ ³ไพโรจน์ ศรีคง

¹Siriporn Puengphet, ²Wilaiwan Siriprapapooowadol and ³Phairot Srikong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Faculty of Education, Vongchavalitkul University, Thailand.

E-mail: ¹dr.siripon@hotmail.com, ²vilaiwan2504@gmail.com, ³okieego@gmail.com

Received March 15, 2023; Revised May 25, 2023; Accepted May 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอกเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยด้วยอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอกเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) การสัมภาษณ์ 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และ 3) การประชุมสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า

1) อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอกเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นรูปธรรมเป็นอำนาจละมุนทางธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ปลูกฝ้าย พื้นที่ติดภูเขาไม้ต้นครั้ง มะหาด ตะโกภูเขา คนทา และสมอ เพื่อใช้ย้อมสีธรรมชาติ แม่น้ำพรม เขื่อนโนนเขวา เป็นแหล่งน้ำ วิถีชีวิตชุมชนแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายเชื้อมือเพื่อการทำงานและไปงานบุญ มีภูมิปัญญาชุมชนในการปลูกฝ้าย ย้อมฝ้าย และการตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป มีแหล่งท่องเที่ยวล่องแพ อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ฝ้ายผูกแขน การทำบุญคุ้ม บุญข้าวจี่ บุญพระเวด

2) แนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยคือ การทอผ้า “ผ้าฝ้ายเชื้อมือ” และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ได้แก่ เสื้อ กระโปรง กางเกง กระเป๋าคาดอก กระเป๋าตังค์ หมวก ผ้าขาวม้า ดอกไม้ประดิษฐ์ ภาครัฐควรมีเงินทุนและพันธุ์ฝ้ายสนับสนุน ด้านการตลาดควรมีการส่งเสริมการขายในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งแบบออกร้านและออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายการทอผ้าและการจัดจำหน่าย “ผ้าฝ้ายเชื้อมือ”

อำนาจละมุนเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ช่วยส่งเสริมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของคนในชุมชนก่อให้เกิดรายได้ ความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุที่สามารถดำรงชีพได้ด้วยรายได้ของตนเองไม่ต้องพึ่งพาลูกหลาน และถ้าได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานในชุมชนด้านการตลาด ผู้สูงอายุจะมีรายได้ที่ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : อำนาจละมุน; อัตลักษณ์ชุมชน; การเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัย

Abstract

This article aimed to study (1) soft power community identity for enhancing of incomes of aging of Ban Nong Khaw community Kasetsomboon district Chaiyaphum province. (2) to study guideline to enhancing of incomes of aging of Ban Nong Khaw community, The research model is qualitative research. The target groups are residents of Ban Nong Khaw community Kasetsomboon district Chaiyaphum province. There were 3 types of research tools: 1) interview, 2) non-participant observation, and 3) focus group discussion. The research results were found as follows;

1. The soft power identity community to be tangible as follows: the area for growing the cotton trees, some natural plants for natural dye, the water resource for planting, community dressing style through hand weaving cotton for working and religious ceremony, community wisdom can growing, natural dye and tailoring to finished products. There was tourist attraction; rafting in dam. Soft power identity community to be intangible; cultural traditions, cotton sleeve, to make merit in community, khawchee merit and Phawed merit.

2. The guideline to enhancing of aging incomes were hand weaving cotton and finished products; shirts, skirts, dress, women handbag, wallets, caps, bathing cloth and artificial flowers, public sector should to support investment and cotton species. The marketing should to promotion in various festivals not only the shop but also e – commerce and network to hand weaving cotton and distribute.

Keywords: Soft Power; Community Identity; Enhancing of Aging Income

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่ไร้พรมแดน ที่มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสะดวกและรวดเร็ว หรืออาจกล่าวได้ว่า โลกแห่งปัจจุบันเป็นโลกเทคโนโลยีสารสนเทศที่อำนาจละมุน (Soft Power) หรืออำนาจอ่อนเข้าสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว เป็นอำนาจแบบอ่อนที่ชักชวนหรือชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความประสงค์ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ ความชื่นชม ความสมัครใจที่จะร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่มีการบังคับซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอำนาจละมุนโดดเด่นในมิติวัฒนธรรมประเพณี ในด้านความเป็นอยู่ การแต่งกาย อาหาร และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น และการที่ประเทศไทยมีจุดเด่นในด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมในการไปมาลาไหว้ อาหารไทยทั้งคาวหวานไม่ว่าจะเป็นต้มยำกุ้ง ข้าวเหนียวมะม่วง สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากสังคมโลกและถือว่าเป็นพลังอำนาจละมุนระดับชาติที่เกิดจากค่านิยมทางวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมมากกว่าการแข่งขัน (อิงอร เมตานนท์, 2563: 35)

ชุมชนบ้านโนนเขว เป็นชุมชนหนึ่งในตำบลโนนทอง อำเภอกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนประชากร 7,435 คน (2562) เป็นผู้สูงอายุ 250 คน มีอายุตั้งแต่ 60 - 82 ปี มีรายได้จากการได้เงินเลี้ยงชีพ

ผู้สูงอายุ โดยเฉลี่ยปีละ 84,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างน้อยส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่ำ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวคิดพัฒนาพลัง ในด้านการมีสุขภาพดี มีหลักประกันและความมั่นคงในชีวิต (องค์การอนามัยโลก, 1990) การช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีวิธีหนึ่งคือการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์และมีคุณค่าทางสังคมอันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในคุณค่าแห่งตน ก่อให้เกิดความเบิกบานมีความสุขด้วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพที่ทำสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมีความมั่นคงทางรายได้จะส่งผลให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนบ้านโนนเขว อำเภอกะษัตราสมบุรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นชุมชนหนึ่งที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้สูงวัยมาก แต่มีรายได้น้อยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่ำ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวคิดพัฒนาพลัง ในด้านการมีสุขภาพดี มีหลักประกันและความมั่นคงในชีวิต ควรศึกษาอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงการส่งเสริมและการอนุรักษ์สืบสานอาชีพของชุมชนให้ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขว อำเภอกะษัตราสมบุรณ์ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยด้วยอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขว อำเภอกะษัตราสมบุรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายอำนาจละมุน (Soft Power)

Jospeh S. Nye (2004) กล่าวว่า อำนาจละมุน (Soft Power) เป็นความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นต้องการในสิ่งที่คุณต้องการ เป็นความสามารถในการดึงดูดจิตใจ และการดึงดูดใจจิตมักนำไปสู่การยอมรับ เป็นการยอมรับในทางบวก เป็นความรู้สึกพอใจอย่างมาก กระแสพลังอำนาจที่ทำให้เกิดแรงดึงดูดเป็นพลังอำนาจที่นุ่มนวล คือ ความงาม (Beauty) เป็นเสียงสะท้อนที่ดีในด้านค่านิยม สุนทรียศาสตร์ ความรุ่งเรือง (Brilliance) เป็นการเรียนรู้ ชื่นชม เลียนแบบความสำเร็จของผู้อื่น และความอ่อนโยน (Benignity) ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของมนุษย์และความเห็นอกเห็นใจ

บวร โทศรีแก้ว (Tosrikaew, 2014) กล่าวว่า อำนาจละมุน (Soft Power) เป็นการครอบงำที่ทำให้ผู้อื่นร่วมมือหรือปฏิบัติตามความต้องการของเราโดยไม่ได้รู้สึกว่าคุณบีบบังคับและอาจนิยมชมชอบด้วยเนื่องจากได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีความแตกต่างจากการใช้อำนาจแบบดั้งเดิมที่จะใช้อำนาจเชิงขู่บังคับ (Hard Power) ด้วยอำนาจทางการทหารหรืออำนาจทางเศรษฐกิจในการคุกคามผู้อื่น

ดังนั้นกล่าวได้ว่า อำนาจละมุน เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างแรงดึงดูดจิตใจให้ผู้อื่นร่วมมือหรือปฏิบัติตามความต้องการของเรา และนำไปสู่การยอมรับในทางบวก เป็นความรู้สึกพอใจอย่างมาก โดยการปรับเข้าหากันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เข้าใจร่วมกันเกิดการยอมรับต่อกันนี้คือหลักอย่างหนึ่งในการสื่อสารระหว่างชุมชนในกรณีนี้อาจศึกษาวิเคราะห์ต่อยอดได้ในโอกาสต่อไป

เครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อกลางของอำนาจละมุน

วัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความนิยมให้แก่คนในสังคม ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อในการสร้างเรื่องราวที่น่าพอใจ เพื่อสร้างความนิยมผ่านความงาม ความรุ่งเรือง และความอ่อนโยน

ความเชื่อ ค่านิยมทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นเครื่องมือในการสร้างมุมมองและความต้องการของคน ความเชื่อสามารถธรรมาสร้างและใช้ประโยชน์ในการสื่อสารความอ่อนโยน ความรุ่งเรือง และความงาม

นโยบายต่างประเทศ เป็นการสื่อสารภาพลักษณ์ของประเทศ อัตลักษณ์ของคนในชุมชน สังคมไปสู่อีกประเทศหนึ่ง

อำนาจละมุนจึงเป็นอำนาจที่จูงใจให้คนร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่ต้องบังคับและมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นอำนาจที่ก่อให้เกิดความสุขเมื่อได้ปฏิบัติ การยกระดับอำนาจละมุนจากระดับชุมชนเป็นการมุ่งเน้นการนำ “อัตลักษณ์ชุมชนหรือท้องถิ่น” ที่โดดเด่นมาเป็นจุดขาย ดังที่ ชลธิชา มาลาหอม (2555) ได้ให้ความหมายอัตลักษณ์ชุมชนว่า เป็นรากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคม ที่ถูกหล่อให้เกิดขึ้นมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติของสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความโดดเด่นหรือความแตกต่างกันตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนจึงเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล สังคม ชุมชน เป็นลักษณะที่เหมือนกันหรือร่วมกันในชุมชนเดียวกัน แต่แตกต่างจากชุมชนอื่น อัตลักษณ์ชุมชนเกิดจากความสนใจ ประสบการณ์และการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งร่วมกันซึ่งแต่ละชุมชนจะมีอัตลักษณ์ในหลายมิติ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี แหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าโอท็อป (George Ritzer, 2007)

อำนาจละมุนในประเทศไทย

อำนาจละมุนในประเทศไทยเป็นอำนาจอ่อนที่เกิดจากวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม นโยบายทางเศรษฐกิจและการเมือง อำนาจละมุนจึงเป็นทางเลือกใหม่ของประเทศไทยในยุคโลกไร้พรมแดนที่จะช่วยปลูกฝังให้กับคนรุ่นใหม่มีค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ดีงาม ไม่ว่าจะเป็นประเพณีการแต่งกาย การบริโภคอาหาร ความเชื่อ โดยมีดารานักแสดง ภาพยนตร์ ที่คนส่วนใหญ่ชื่นชอบเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ส่งผ่านอำนาจละมุน ดังเช่น ละครโทรทัศน์เรื่อง บุพเพสันนิวาส พรหมลิขิต ในช่วงปี พ.ศ. 2561, 2565 ซึ่งเป็นละครแนวอิงประวัติศาสตร์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และละครเรื่องหมอยา การแต่งกายของตัวละครด้วยชุดไทยทั้งหญิงและชายเป็นอำนาจละมุนที่ทำให้คนไทยทั้งประเทศนิยมแต่งกายด้วยผ้าไทยทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนชาวไทยหันมาสนใจเรื่องสรรพคุณของยาสมุนไพร เนื่องจากตัวละครเอกของเรื่องเป็นดาราที่อยู่ในกระแสนิยมของคนทั้งประเทศ และการจัดงานอุ่นไอรักทั้งสองครั้งที่บริเวณพระราชวังสนามจันทร์ที่ส่งเสริมความเป็นไทยทั้งด้านวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทย การจัดนิทรรศการอาหารไทย รวมถึงกระแสการกินข้าวเหนียวมะม่วงของสาวน้อยเรปเปอร์ มิลลิ เหล่านี้ล้วนเป็นอำนาจละมุนหรืออำนาจอ่อนที่สามารถดึงดูดและสร้างการมีส่วนร่วมโดยไม่ต้องบังคับหรือให้เงิน โดยมีทรัพยากรพื้นฐานเป็นเครื่องมือเชิงวัฒนธรรม เช่น การเผยแพร่ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี วิถีชีวิต หรือมิติอื่นๆ

อัตลักษณ์ (Identity)

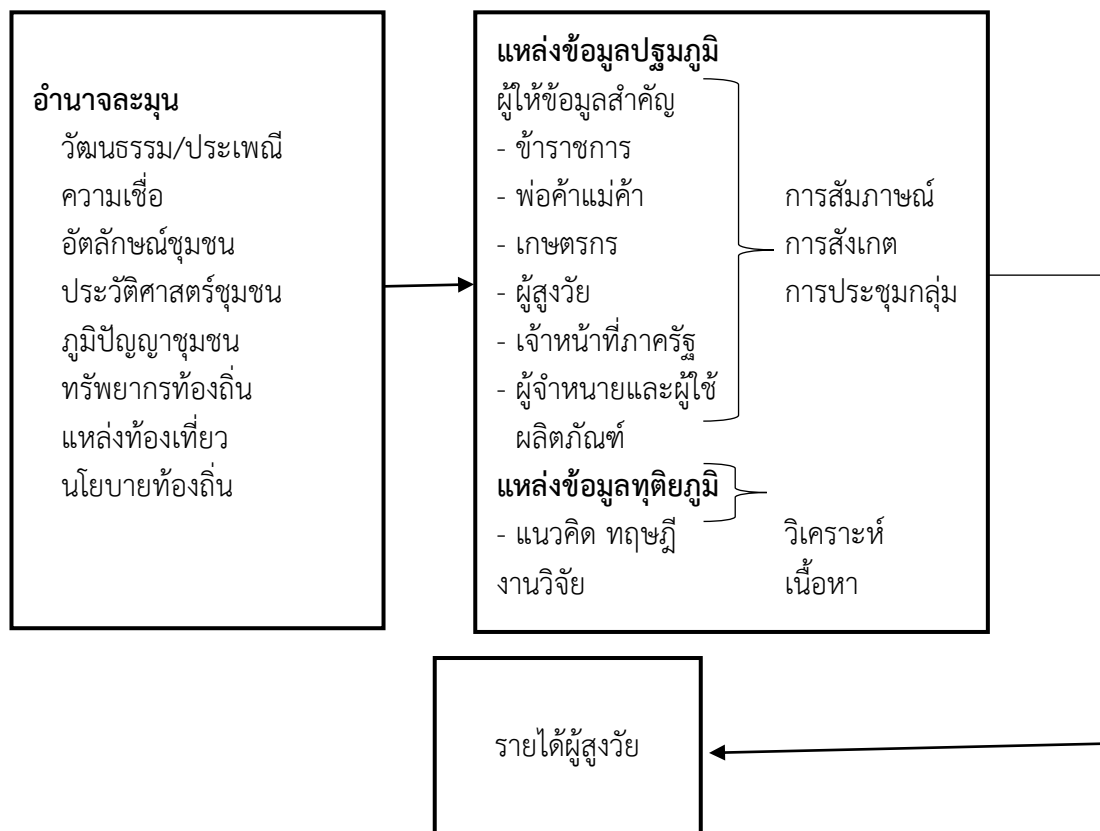
อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะบุคคลสังคมชุมชนหรือประเทศนั้นๆ อาจรวมถึงเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ หรือเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

อัตลักษณ์ชุมชน (Community Identity) หมายถึง รากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกหล่อให้เกิดขึ้นมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณีในการปฏิบัติในสังคม นั้นๆ ซึ่งมีความโดดเด่นหรือความแตกต่างกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในสังคมอื่นๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มชุมชน อัตลักษณ์

ทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่ง สะท้อนถึงสิ่งที่เป็นลักษณะร่วม อันเป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงวัฒนธรรม (สุกานดา ถิ่นฐาน และ อนุชา แฝงเพชร, 2566)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ Jospheh S. Nye ประกอบด้วย อำนาจละมุนในชุมชนบ้านโนนเขวาที่เอื้อต่อการสร้างรายได้ของผู้สูงวัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยของชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอำนาจละมุน อัตลักษณ์ชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน มรดกวัฒนธรรม ภูมิประเทศ ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการการตลาด

2. ศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยลงพื้นที่สำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการประชุมสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยอำนาคละมุนอัครลัษณัษุมชนเพือการเสริมสร้ารายได้ผู้สูงวัยของชุมชนบ้านโนนเขา อำเภอกะทรสมบูรณั จังหวัดชัยภูมิ โดยการจดบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียง ใช้สำหรับการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและการถ่ายภาพนิ่ง ใช้สำหรับบันทึกภาพสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน ตลอดจนอำนาคละมุนอัครลัษณัษุมชนที่เป็นรูปธรรม เช่น พื้นที่ปลูกฝ้าย แหล่งน้ำในการเพาะปลูก การแต่งกาย แหล่งการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ตามประเด็นการวิจัย ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 แบบ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์ (Interview) จะเลือกใช้ประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นตัวตนที่มีลักษณะโดดเด่นของชุมชนโนนเขา โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ 3 แบบ คือ 1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ใช้ควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนในระยะแรกของการวิจัย 2) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure - interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่อาสาสมัครจะให้ข้อมูลของชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่ ช่างราชการ พ่อค้าแม่ค้า และเกษตรกร ซึ่งแบ่งเป็น ช่วงอายุ คือ กลุ่มเด็กและวัยรุ่น อายุ 9 -18 ปี กลุ่มผู้ใหญ่ อายุ 19 – 55 ปี และกลุ่มผู้สูง อายุ 56 ปีขึ้นไป 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ประกอบการในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักวิชาการด้านการเกษตรพัฒนาชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนโนนทอง

ภาพที่ 1 การสัมภาษณ์

2) การสังเกต (Observation) ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกต 2 แบบ คือ ในระยะแรกของการวิจัย เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มคนในชุมชน มีการซักถามและจดบันทึกข้อมูลระหว่างการสังเกต และหลังการสังเกต

ภาพที่ 2 การสังเกต

3) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมองและอภิปรายในเรื่อง อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา และแนวทางการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงอายุของชุมชนบ้านโนนเขวา ผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 15 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ภูมิปัญญาชุมชน ผู้สูงอายุ นักพัฒนาชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทอง นักวิชาการองค์การบริหารส่วนตำบลโนนทอง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นเมือง ผู้ให้บริการผ้าพื้นเมือง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จำนวน 1 คน ผู้จดบันทึก (Notetaker) จำนวน 1 คน และผู้ช่วยผู้วิจัย (Assistant) จำนวน 1 คน

ภาพที่ 3 การประชุมสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ด้วย วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อประกอบการสรุป และอภิปรายผล เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวไปใช้ในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัย ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) ซึ่งเป็นการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และการประชุมกลุ่มย่อย

ผลการวิจัย

1. อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขว ที่เป็นรูปธรรมจำต้องได้ ได้แก่ พื้นที่สำหรับการปลูกฝ้าย มีแม่น้ำพรม เขื่อนโนนเขว เป็นแหล่งน้ำ พื้นที่ติดภูเขามีสันค้ำ มะหาด ตะโกภูเขา คนทา และสมอ เพื่อใช้ย้อมสีธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชนแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายเช้ญมือ เพื่อการทำงานและไปงานบุญ มีภูมิปัญญาชุมชนในการปลูกฝ้าย ย้อมฝ้าย และการตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป มีแหล่งท่องเที่ยวล่องแพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนที่เป็นนามธรรมจำต้องไม่ได้ ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมการใช้ผ้าไทยของจังหวัดชัยภูมิ “นุ่งซิ่น สวมผ้าไทย สร้างอัตลักษณ์ชัยภูมิ” หรือผ้าไทยใส่สนุก ทุกวันศุกร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐของชุมชนบ้านเขว้า ต้องแต่งกายด้วยผ้าไทย และวัฒนธรรมประเพณีฮีตสิบสองเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายที่ทอมีมาตั้งแต่อดีตกาลตั้งแต่เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เดือนยี่บุญคูณลาน เดือนสามบุญข้าวจี เดือนสี่บุญผะเหวด เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดบุญช ะ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา เดือนสิบสองบุญกฐิน นอกจากนี้ยังมีการใช้ฝ้ายผูกแขนสำหรับการรับขวัญผู้มาเยือน ผู้หายจากการเจ็บป่วย ตลอดจนการทำบุญคุ้มประจำ บุญคุ้มประจำหมู่บ้าน แต่ละเรือนชานจะรวมเป็นคุ้ม จัดปราคนละแห่ง ต่างก็จัดของทานมีข้าว น้ำเอาไว้สู่เรือน แล้วไปรวมกันเข้าทำบุญร่วมตลอด ในเวลากลางคืนจัดรูปเทียนดอกไม้ม้าไหว้พระสงฆ์ ฟังเทศน์ ตื่นเข้าตักบาตรถือศีลถวายอาหารพระสงฆ์ สิ่งเหล่านี้เป็นอำนาจละมุนที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเขว้าตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ประกอบกับสภาพทางภูมิประเทศของชุมชนที่อยู่ติดภูเขาทำให้เกิดอัตลักษณ์ชุมชน

อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขว้าได้นำฝ้ายที่ปลูกเองมาเป็นวัตถุดิบในการทอ นำครั่ง มะหาด ตะโกภูเขา คนทา และสมอมาย้อมเส้นฝ้ายทำให้ได้สีจากธรรมชาติ และสีไม่ตกเพราะแช่น้ำมะเกลือ สำหรับเสื้อผ้าสำหรับบุจะมีลายเส้นเป็นสิบสองสี ซึ่งมีความหมายถึงตำบล 12 ตำบลในอำเภอกะษेत्रสมบูรณ

2. แนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัยคือ การทอผ้า “ผ้าฝ้ายเช้ญมือ” และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ได้แก่ เสื้อ กระโปรง กางเกง กระเป๋าทื่อ กระเป๋าสตางค์ หมวก ผ้าขาวม้า ดอกไม้ประดิษฐ์ ภาครัฐควรมีเงินทุนและพันธุ์ฝ้ายสนับสนุน ด้านการตลาดควรมีการส่งเสริมการขายในเทศกาลต่างๆ ทั้งแบบออกร้านและออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายการทอผ้า และการจัดจำหน่าย “ผ้าฝ้ายเช้ญมือ”

อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนโนนทองนำอำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้ในการพัฒนาการทอผ้า “ผ้าฝ้ายเช้ญมือ” หลายประการ ดังนี้ ด้านวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยฝ้ายซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน การแต่งกายไปงานบุญ การนำความรู้ของภูมิปัญญาชุมชนมาใช้ในการปลูกฝ้าย ย้อมฝ้ายจากพืชธรรมชาติในท้องถิ่น ได้แก่ ครั่ง เปลือกหาคาที่ใช้เคี้ยวหมากย้อมเป็นสีส้ม ตะโกภูเขาหรือเปลือกคนทาย้อมเป็นสีเทา ใบสมอย้อมเป็นสีเขียว หรือใบตูกตาย้อมเป็นสีเขียว ประกอบกับชุมชนโนนทองมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั้งทางน้ำและทางบก ทำให้ผ้าฝ้ายเช้ญมือเป็นสินค้าที่ระลึกหรือโอท็อปสำหรับนักท่องเที่ยว แนวนโยบาย “นุ่งซิ่น สวมผ้าไทย สร้างอัตลักษณ์ชัยภูมิ” หรือ “การใช้ผ้า

“ไทย ใส่สนุกของจังหวัดชัยภูมิ” และอัตลักษณ์ของอำเภอมี 12 ตำบล ทำให้ผ้าฝ้ายเข็ญมือได้รับความสนใจและเป็นที่ต้องการ และการแต่งกายของข้าราชการในท้องถิ่นเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ จากการที่คนในชุมชนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเกิดโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 19 ทำให้ต้องกลับบ้าน ชุมชนจึงมีแรงงานในการเย็บผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป สำหรับแนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัย คือ การพัฒนาการทอผ้า “ผ้าฝ้ายเข็ญมือ” และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปสนองความต้องการของผู้รับบริการและให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านการเงิน การให้ความรู้ในด้านการปลูกฝ้าย การคัดเลือกพันธุ์ฝ้ายที่มีคุณภาพ การใช้พืชธรรมชาติในท้องถิ่นย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป การส่งเสริมด้านการจัดจำหน่าย และการสร้างเครือข่ายการทอผ้า ซึ่งสอดคล้องกับ Jospeh S. Nye (2004) ที่กล่าวว่า อำนาจละมุน (Soft Skill) เป็นความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นต้องการในสิ่งที่คุณต้องการ เป็นความสามารถในการดึงดูดจิตใจ และการดึงดูดใจจิตมักนำไปสู่การยอมรับ เป็นการยอมรับในทางบวก เป็นความรู้สึกพอใจอย่างมาก กระแสพลังอำนาจที่ทำให้เกิดแรงดึงดูดเป็นพลังอำนาจที่นุ่มนวล คือ ความงาม (Beauty) เป็นเสียงสะท้อนที่ดีในด้านค่านิยม สุนทรียศาสตร์ ความรุ่งเรือง (Brilliance) เป็นการเรียนรู้ ชื่นชม เลียนแบบความสำเร็จของผู้อื่น และความอ่อนโยน (Benignity) ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของมนุษย์ และความเห็นอกเห็นใจ

สรุป

อำนาจละมุนอัตลักษณ์ชุมชนบ้านโนนเขวา อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นรูปธรรมเป็นอำนาจละมุนทางธรรมชาติ เป็นเครื่องมือทางการตลาด แนวทางในการเสริมสร้างรายได้ผู้สูงวัย ช่วยส่งเสริมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของคนในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ ความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุ ที่สามารถดำรงชีพได้ด้วยรายได้ของตนเองไม่ต้องพึ่งพาลูกหลาน และถ้าได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานในชุมชนด้านการตลาด ผู้สูงอายุจะมีรายได้ที่ยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยเห็นว่า อำนาจละมุนเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ช่วยส่งเสริมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของคนในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนบ้านเขวามีผู้สูงอายุจำนวนมาก ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถดำรงชีพได้ด้วยรายได้ของตนเองไม่ต้องพึ่งพาลูกหลาน แต่อำนาจละมุนไม่สามารถคงอยู่ได้ตลอดไป ภาครัฐจึงควรสร้างกลไกหนุนเสริมดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทอง ควรจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งปลูกฝ้ายชุมชนและให้ทุนสนับสนุนการทำผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจาก “ผ้าฝ้ายเข็ญมือ” ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทอง ควรทำการตลาดทั้งแหล่งท่องเที่ยวและการขายผลิตภัณฑ์ “ผ้าฝ้ายเข็ญมือ”
3. ควรสร้างศูนย์การเรียนรู้ให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การทอ “ผ้าฝ้ายเข็ญมือ”
4. ภาครัฐควรจัดหาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์และโฆษณาผลิตภัณฑ์ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยด้านการตลาดและการบรรจุภัณฑ์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการทอดผ้าป่าเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนไทยในยุคประเทศไทย 4.0 และการศึกษาวิจัยเทคนิคการทำการตลาดสำหรับผ้าป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงวัย (อย่างสมบูรณ์) : ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. *วารสารรัฐสมัย*, 38(1), 5-27.
- ชลธิชา มาลาหอม. (2555). อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 41.
- บวร โทศรีแก้ว. (2558). อำนาจอ่อน-อำนาจแข็ง. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.thairath.co.th/content/401926>.
- สมปอง สุวรรณภูมิมา, ศิริพร พึ่งเพ็ชร และ ลักษณะ สุกใส. (2563). การพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(1), 13-28.
- สุกานดา ถิ่นฐาน, อนุชา แผงเพชร. (2566). การส่งต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สงคราม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 246-257.
- อิงอร เมตานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์ของไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 11(1), 33-47.
- อินทิรา พงษ์นาค. (2557). *อัตลักษณ์ชุมชนเมืองโบราณอุททองเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การอนามัยโลก. (1990). *พจนานุกรม*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2565. จาก <https://www.hsri.or.th>.
- Ritzer, G. (2007). *Modern Sociological Theory*. New York: McGraw – Hill.
- Joseph, S. N. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Tosrikaew, B. (2014). *Soft Power-Strong Power Thai Rath Online*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/content/401926>.